

SAĞLAM ÇOCUK POLİKLİNİKLERİ

ÖREN, H., ÇEVİK, T.

ÖZET: Sağlıklı bir çocuğun gelişmesi için doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında çocuk sağlığını tehdit edebilecek her türlü tehlikenin önlenmesi, çocuğun saptanmış en iyi yöntemle beslenmesi, kronolojik yaşına uygun bedensel ve zihinsel bir büyüme göstermesini sağlamak gerekmektedir. Bu da ancak "Sağlam Çocuk" izleminin yapılmasıyla mümkün olmaktadır. Bu makalede sağlam çocuk izleminin önemi ve sağlam çocuk polikliniklerinin işlevleri bir örnekle daha ayrıntılı olarak tartışılmaktadır.

ABSTRACT: Hale ÖREN, Necla ÇEVİK, Dokuz Eylül University, Faculty of Medicine, Department of Pediatrics. Well Baby Clinics.

The growth and development of the child are affected by genetic and by intrauterine and extrauterine environmental factors. The importance of "Well Baby Clinics" is discussed in this article for early detection of dysfunction and prevention of its consequences, such as reducing the incidence of handicapping conditions during gestation, delivery, and during the postnatal period, preventing the child from acute nutritional and metabolic disturbances, and provide a satisfactory mental and physical development.

Anahtar sözcükler: Sağlam çocuk polikliniği
Key words: Well baby clinics

GİRİŞ: Çocuk, insanlık ağacının filizidir ve bu filizin taze, kuvvetli, sağlam olması için çocuğun sağlıklı bir gelişim sürecinin ürünü olması gerekmektedir. Bu da ancak sağlam çocuk izlemi ile mümkündür.

Yaşamın hücre döllenmesi ile başladığını biliyoruz. O halde herşeyden önce sağlıklı anne ve babadan doğma, hücrelerin sağlıklı olması, gebelik yaşantısının düzgün, hastaliksız, defektsiz seyretmesi ve bu sürecin komplikasyonsuz bir doğumla sonlanması, çocuğun doğumda zarar görmeden dünyaya gelmesi gerekmektedir. Doğum sonrasında ise bebek, saptanmış en iyi yöntemle beslenmeli, kronolojik yaşına uygun bedensel ve zihinsel bir büyüme ve gelişme göstermelidir.

Dr.Hale ÖREN, Prof.Dr.Necla ÇEVİK, Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

Çocukların sağlık düzeyini etkileyen faktörler toplumun sosyo-ekonomik koşulları, kültür düzeyi, çevrenin hijyenik koşulları, sağlık hizmetlerinin veriliş biçimi ile yakın ilişkilidir(1,2,3). Bu nedenle gelişmiş ve az gelişmiş bölgeler arasında çocuk sağlığı yönünden önemli farklılıklar görülmektedir.

Sosyoekonomik ve kültürel düzeyleri düşük yörelerdeki bebek ve çocuk ölümlerinin %90' ına da daha fazlasının, temiz içme suyu sağlanması, çevre sağlığının düzeltilmesi, Ana-Çocuk sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesi, annelere sağlık ve beslenme eğitimi yapılması, evdeki sağlık koşullarının düzeltilmesi, aşı ile bağışıklık sağlanması, aile planlaması uygulanması gibi olanakların sağlanması ile önlenebileceği bilinmektedir(1,2,3). Yine bu bölgelerde canlı doğan bütün çocukların yaklaşık 1/3'ü 5 yaşına erişmeden kötü beslenme veya enfeksiyon hastalığı nedeniyle ölmektedir(2). Gelişmekte olan ülkelerden birinde yapılan bir araştırmada 1-11 ay arası ölümlerinin %50' inden fazlasının enfeksiyon yada solunum yolu hastalıklarından kaynaklandığını ve bu toplum içindeki ölümlerin en az %50'sine ishalleri hastalıkların yol açtığını ortaya koymuştur(1). Yasayanların bir kısmı ise ağır yada orta derecede enerji ve protein yetersizliğinden kötü bir biçimde etkilenmektedir. Özellikle Anne sütündeki ek gıdalara geçiş döneminde yetersiz beslenme, bebeğin vücut direncinin azalmasına ve basit hastalıkların ölüme sonuçlanmasına yol açmaktadır. Bu nedenle ilk 4-6 ay çocukların anne sütü ile beslenmesi, bu dönemden sonra uygun ek besinler verilmesi, ailenin elindeki imkanları en iyi ve en olumlu biçimde kullanması için rehberlik edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Çeşitli enfeksiyon hastalıklarına karşı etkin aşıların geliştirilmiş olması da ölüm ve sakatlığa neden olabilecek bu hastalıkların önemli derecede azalmasına neden olmuştur. Özellikle 1976-1980 arası dönemde gelişmekte olan ülkelerden birinde her yıl 100.000 kişi başına yaklaşık 800'ü ölüme sonuçlanan 1000'i aşkın kızamık ile, 900'ü aşkın difteri ve 700 kadar çocuk felci olgusu saptandığı ve son 5 yılda %15'i 1 yaşından küçük olmak üzere tetanoz nedeniyle 4500 ölüm olayının görüldüğü bildirilmektedir(1).

Çocuk sağlığında erken tanı ve tedavinin de yeri büyüktür. Erken çocukluk döneminde çok sık görülebilen solunum sistemi hastalıkları ve gastroenterit gibi enfeksiyonlar, erken tanı ve tedavi sağlanmazsa ortaya çıkabilecek kalp yetmezliği, dehidratasyon, şok sepsis gibi ciddi tablolar nedeniyle öldürücü olabilmektedir.

Bu nedenlerle çocuğun henüz sağlıklı iken kontrolü ve aşılanması yanında "Temel Sağlık Hizmetlerinin diğer ilkelerinin uygulanabilmesi için Sağlık Çocuk Merkezleri geliştirilmiştir. Bu merkezler sağlıklı bir çocuğun gelişimi için özellikle koruyucu hekimlik yönünden sağlık

hizmetlerinin tamamlayıcı bir halkası olarak çalışmaktadır.

Sağlam Çocuk Polikliniklerinin başlıca işlevleri;

1. Sağlıklı bir çocuğun gelişimi için antenatal dönemden itibaren büyüme ve gelişmenin takibi, büyüme ve gelişmenin yaşa göre normal geri veya ileri olduğunun saptanması.
2. Bebeğin anne sütü ile beslenme ilkelerinin anneye tanıtılması, anneye beslenme eğitimi verilmesi ve beslenmenin takibi.
3. Gerekli durumlarda antenatal tanı için ailenin yönlendirilmesi.
4. Hastalıkların erken tanısı için sağlam çocukların periyodik muayeneleri.
5. Aşı ile bağışıklama.
6. Ailenin sağlık eğitimi ve aile planlaması gibi konuları kapsar.

Sağlıklı bir çocuğun gelişmesi için bebeğin doğum sonrasında itibaren değil, antenatal dönemden itibaren izlenmesi gerekir. Günümüzde ana-çocuk sağlığı ayrılmaz bir bütün olarak ele alınmakta ve antenatal kontrol ve bakıma özen gösterilmektedir. Ana sağlığını en iyi durumda koruyarak sağlıklı bir fötusun gelişmesini ve sağlıklı bir bebeğin doğumunu güvence altına almak, ana sağlığı ve çocuk gelişmesinde ortaya çıkacak her türlü sorunu erkenden saptayıp gerekli önlemleri almak, eğitim ve açılımlarla anne adayını gebelik, doğum ve doğum sonrasında hazırlamak gerekmektedir(2,5).

Bu arada sağlıklı gelişme için sağlıklı bir genetik yapıya sahip olmanın ilk koşul olduğu da unutulmamalıdır. Gerekli durumlarda genetik danışma sağlanmalı, tedavi imkanı olmayan ağır olgularda aileye medikal abortus önerilmelidir.

Yenidogan döneminde konjenital anomaliler ve doğum zararları önde gelen ölümlü nedenlerindedir(4). Günümüzde artan olanaklar ile doğumsal zararların azaltılması ve antenatal tanı imkanı sağlanması çocuk sağlığı açısından sevindiricidir.

Postnatal dönemde çocuğun beslenmesi, bakımı, büyüme ve gelişmenin izlenmesi, çeşitli hastalıklardan korunması, aşı ile bağışıklanması gerekmektedir. Bebek için eşsiz bir gıda olarak nitelendirilen anne sütü doğumdan kısa bir süre sonra hemen verilmeye başlanmalı, ilk 4-6 ay bebeğin sadece anne sütü ile beslenmesi sağlanmalıdır. Bebeğin gereksinim duyduğu besin maddelerini uygun miktar ve kalite içermesi, gastrointestinal sistemine en uygun bileşim ve sıcaklıkta olması, steril olması, bebek istemedikçe verilebilmesi ve belirli enfeksiyonlara karşı koruyucu özelliğinin olması nedeniyle en uygun ve en yararlı besin anne sütüdür(3,5). Ancak 4.-6. aydan sonra uygun ek gıdalar eklenmeli, bebek

malnütrisyon ve infeksiyonlardan korunmalıdır. Sağlam Çocuk Polikliniğinde anne her dönemde beslenme açısından bilinçlendirilmeli, anneye temizlik kuralları, meme verme tekniği, bebeğin giydirilmesi, banyosu, tıralma şekli gibi bakım önerilerinde bulunulmalı, gerektiğinde yanlış bilgi ve uygulamaların ne derece sakıncalı olabileceği anlatılmalıdır.

Çocuk için düzenli kontrolleri ile büyüme ve gelişmenin de olumlu bir yönde ilerleyeceği şüphesizdir. Annenin eğitimi, uygun beslenme ve bakımın sağlanması, doğru uygulamanın yapılması yanı sıra, çocuğun büyümesinin belirli aralıklarla, uygun standard büyüme eğrilerinde değerlendirilerek, normalden sapmaların erken tanınması ve önleyici tedbirlerin hemen alınması gerekmektedir(6). Periyodik kontroller ile ailelerin farkedemediği veya önemsemediği bulguların saptanmasıyla hastalıkların erken tanısı, hem gelişebilecek komplikasyonların önlenmesi, ve büyüme ve gelişmenin etkileneceği açısından önemlidir. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı bünyesinde işlev gören Sağlam Çocuk Polikliniğine Nisan 1988- Ocak 1990 döneminden başvuran çocukların %63'ü Sağlam çocuk tanısı almıştı. %37'sinde solunum sistemi hastalıkları, anemi, reşitizm, hiperbilirubinemi, idrar yolu infeksiyonu, parazitoz, doğuştan kalça çukluğu gibi çeşitli hastalıkların tanısı konmuştur. Bu da erken tanı ve tedavi için düzenli kontrollerin ne denli önem taşıdığını göstermektedir.

Çocuk Sağlığı açısından bir başka önemli nokta da aşı ile bağışıklamadır. Bebek ölümlerinde konjenital anomaliler ve doğum zararları yanı sıra infeksiyon hastalıkları da büyük yer tutmaktadır. Bu nedenle bütün bebeklerin aşı ile korunabilecekleri hastalıklara karşı aşılanarak bağışıklanması sağlanmalıdır. Aileye aşılar hakkında bilgi verilmeli, aşıların düzenli bir şekilde yapılabilmesinin önem ve gerekliliği vurgulanmalı ve bu konuda ailenin işbirliği sağlanmalıdır.

Sağlam Çocuk Merkezlerinde aile eğitimi ve aile planlaması konularında da gerekli bilgiler verilmektedir. Aile bakabileceği sayı ve sıklıkta çocuk sahibi olduğunda çocukların daha sağlıklı ve mutlu olacağı kuşkusuzdur.

Çocuk sadece hasta olduğunda değil, sağlıklı iken düzenli aralıklarla kontrole getirilmesi, alınan tedbir ve yapılan olumlu uygulamalarla çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişmesinin sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle diğer merkezler yanısıra Sağlam Çocuk Poliklinikleri de sağlıklı bir nesil için yaygınlaştırılmalı ve halk tarafından "Sağlam Çocuk İzlemi" benimsenmelidir.

KAYNAKLAR

1. Herkes için sağlık hedefleri 2000. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi Ofisi Yayını, Kopenhag 1986; 19-42.
2. Neyzi, O., Saner, G.: Sosyal Pediatri. Pediatri I, Neyzi, O., Ertuđrul, T (Ed.). Nobel Tıp Kitabevi 1989; 5-22.
3. Büyükgebiz, B., Çevik, N.: Primer Sağlık Hizmeti Nedir ? Katkı Pediatri Dergisi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Pediatri Anabilim Dalı ve Çocuk Sağlığı Enstitüsü Yayını 1987; 7(1): 72-79.
4. Schaffer's Diseases of the Newborn. Avery ME, Taussig HW(Eds.). W.B. Saunders Company 1984; 5.
5. Berkman, S.: Antenatal Bakım. Yenidođan ve Prematürenin Temel Sorunları, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Pediatri Anabilim Dalı. Can G., Darendeliler F(Ed.), İstanbul 1987; 12-20.
6. Coşkun, T.: Anne sütü ile beslenme. Çocuk Sağlığı Temel Bilgiler. Tunçbilek, E., Yurcakok, M., Çalıkoğlu, AS(Ed.), Ankara, SSYB Matbaası, 1988; 16-40.